

Fra: *Det kriminalistiske institut ved Københavns Universitet.*

Det mandlige recidiv i Danmark 1933—60

Af dr. jur. KARL O. CHRISTIANSEN og cand. psych. LONE PÅL.

I.

Formålet med den foreliggende undersøgelse er primært at beskrive de bevægelser, som recidivhyppigheden for mandlige domfældte har været underkastet siden indførelsen af straffeloven af 1930. Til beskrivelsen hører en sammenligning med hyppigheden af mandlige forbryderbegyndere i den samme periode. Sekundært sigtes der imod en mere almindelig diskussion af spørgsmålet om kriminalitetsfaktorer, resp. recidivfaktorer, for så vidt disse lader sig identificere ved hjælp af sammenligninger med andre tilgængelige data vedrørende den samme periode eller dele deraf.

En beregning af, hvor stor en del af de domfældte mænd, der hvert år recidiverer, er tillige det nødvendige grundlag for en vurdering af variationer i recidivhyppigheden hos specielle grupper af lovovertrædere defineret ved kriminalitetens eller sanktionens art. Eksempelvis kan man på denne måde sammenligne recidivet hos kriminelle fra de fængsler og anstalter, der foretager løbende recidivundersøgelser på eget klientel, med de hovedtendenser, der præger udviklingen som helhed. Uden et sådant sammenligningsgrundlag vil det ikke være muligt at isolere de bevægelser i recidivhyppigheden, som tidsmæssigt er knyttet til ændringer i klientellets sammensætning eller i den pågældende institutions behandlingsform.

II.

Kildematerialet er data vedr. kriminaliteten, i første række den officielle, af Det statistiske departement publicerede, *Kriminalstatistik* for hvert af periodens 28 år. Som basis for en beregning af antallet af i live værende domfældte for hvert af disse år har det været nødvendigt at gå tilbage til kriminalstatistiken fra 1866 og de derefter følgende år frem til 1960, jfr. litteraturlisten, punkt 1. Med dette udgangsmateriale er den kriminalitet, undersøgelsen beskæftiger sig med, defineret som overtrædelser af borgerlig straffelov, som har medført højere straf end bøde. Statistiken omfatter altså ikke bødedomme og bødevedtagelser og — hvad der kan give anledning til større betænkeligheder — heller ikke tiltalefrafald, herunder specielt tiltalefrafald på grund af ung alder. — Dette kan beklages, men må accepteres som det ene-

ste eksisterende grundlag for en undersøgelse som den foreliggende.

Til disse data vedr. kriminaliteten kommer oplysninger fra befolkningsstatistikken om dødeligheden i den samme periode og antallet af voksne mænd, opdelt på aldersgrupper, for perioden 1933—60. — Jfr. litteraturlisten, punkt 2.

Endelig er der benyttet statistiske data vedrørende visse økonomiske og erhvervsmæssige forhold. — Jfr. litteraturlisten, punkt 3.

III.

Fremgangsmåden kan i store træk beskrives således:

Der er enighed om, at hyppigheden af kriminelle i almindelighed bør beregnes i forhold til tal for de befolkningsgrupper, hvorfra de rekrutteres. Det kan undertiden volde vanskeligheder at definere og identificere sådanne grupper, og det hænder endnu hyppigere, at det relevante talmateriale ikke kan fremskaffes.

1. Ved beregningen af hyppigheden af forbryderbegyndere og recidivister volder definitionsproblemet ikke store vanskeligheder: Begynderne rekrutteres fra den ustraffede del af befolkningen og recidivisterne fra de straffede. Disse grupperes størrelse og aldersfordeling er imidlertid ukendt. Den ustraffede del af den mandlige befolkning ligger dog nær totalbefolkningen, idet den i den pågældende periode må antages at udgøre minimalt omkring 92 % og maksimalt 95 % af denne. Tallene for befolkningen som helhed vil altså være en god tilnærmelse til det helt korrekte; benyttes de, vil begynderhyppigheden kun blive en hundredel procent for lav, jfr. note 4.

2. Antallet af levende straffede mænd er væsentlig vanskeligere at bestemme. Der kræves hertil en *beregning af hvert års overlevende kriminelle* mænd, opdelt på de i kriminalstatistikken anvendte aldersklasser, — en omfattende og ikke helt ukompliceret procedure, som her kun skal refereres i hovedtræk¹⁾:

a. Man danner fordelingen af forbryderbegyndere på ét-års grupper fra den forrige straffelovs ikrafttræden i 1866 indtil 1953. For de første 25 år er begyndertallene skønnede, da de domfældte dengang ikke var klassificerede efter forekomsten af tidligere kriminalitet. Materialet er af praktiske grunde indskrænket til aldersklasserne op til 72 år, således at f. eks. alle, som pr. 31/12 1928 var fyldt 72 år, er udsendt, og så fremdeles. — Det var de første, små lovovertrædere fra 1866, hvor den kriminelle lav-

¹⁾ En mere detaljeret gennemgang af tilsvarende beregninger findes i Karl O. Christiansen (i samarbejde med Arne Nielsen), *Nulevende straffede mænd i Danmark, NTFK 1959*, s. 18 ff. Beretningerne i nærværende arbejde er udført af stud. scient. Claus Christiansen.

alder endnu var 10 år²⁾), som fyldte 72 i 1928. Denne begrænsning er af så ringe størrelsesorden, at den savner enhver talmæssig betydning for resultaterne.

b. Derefter transformeres *for hver enkelt årgang* de kriminelles velkendte, skæve aldersfordeling til en normal-fordeling³⁾.

c. For at nå frem til fordelingen af *de overlevende* kriminelle, må man beregne antallene af døde og for hvert år subtrahere dem fra de pågældende aldersklasser. På basis af Statistisk Årbogs dødelighedstavler beregnes en såkaldt „overlevelseskvotient“. Da dødelighedstavlerne arbejder med 5-års-grupper, er overlevelseskvotienten for en gruppe 20-årige kriminelle beregnet som forholdet mellem 5-årets 25-årige og det forudgående 5-års 20-årige. På samme måde er overlevelseskvotienten for de 25-årige bestemt ved forholdet mellem de 30-årige og de 25-årige, o. s. v. Kvotienterne er herefter successivt multipliceret med antallet af forbryderbegyndere, opdelt på dødelighedstavlernes 5-års-grupper.

Den 31. 12. 1928 var 14.414 af 76.559 begyndere rekruteret siden 1866 døde, og antallet af overlevende udgjorde således 62.145.

d. Dette tal føres 5 år frem i tiden ved 1) at multiplicere hver aldersklasse (på 5 år) med sin overlevelseskvotient, hvilket svarer til at subtrahere de døde, og 2) derefter addere de i perioden rekruterede nye begyndere i samme aldersklasser. Herved fås en opgørelse over levende straffede mænd i 1933, fordelt på aldersklasser. Processen gentages for årene 1938, 1943, 1948, 1953 og 1958, med indskud af årene 1941 og 1946, hvor begyndertilgangen var uregelmæssig. Ved interpolering skaffes der opgørelser over de mellemliggende år i perioden 1933—58, medens tallene for 1959 og 1960 er beregnet ud fra de årlige kriminalitetstal og befolkningstal baseret på extrapolation. Herefter er der foretaget en omgruppering efter de aldersklasser, kriminalstatistikken opererer med⁴⁾.

e. En fejlkilde, hvis betydning er undersøgt, skal nævnes. Det er muligt, at dødeligheden blandt kriminelle har været forøget i krigsårene; en sådan stigende dødelighed er påvist i en efterundersøgt gruppe af fanger i Statsfængslet i Vridsløselille. Hvis den har gjort sig gældende blandt samtlige lovovertrædere, ville antallet af overlevende kriminelle under og efter krigen være mindre end anført i de efterfølgende tabeller. Dette ville medføre, at recidivprocenterne ville blive forøgede, idet antallet af reci-

²⁾ Anførte artikel, s. 18—19.

³⁾ Se nærmere anførte artikel, s. 23—24.

⁴⁾ Ud fra de således beregnede tal ville det være muligt ved subtraktion at bestemme antallet af ustraffede mænd med stor nøjagtighed. Det er ikke gjort, fordi det talmæssigt er uden større betydning. F. eks. ligger begynderhyppigheden i periodens første år omkring 0,20 %; ved den nævnte korrektion ville den stige til 0,21 %.

Tabel 1.

Forbryderbegyndere i perioden 1933—60 efter alder. Absolutte tal og hyppigheder i relation til befolkningstallene (i procent).

1933	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1934	Bef. tal	%
—20	538	193.600	0,28	656	192.700	0,34
21—24	539	131.600	0,41	657	131.800	0,50
25—29	367	149.800	0,24	470	153.600	0,31
30—39	422	260.800	0,16	492	266.600	0,18
40—	354	563.200	0,06	475	573.900	0,08
Ialt	2.220	1.299.000	0,17	2.750	1.318.600	0,21
1937	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1938	Bef. tal	%
—20	684	200.000	0,34	652	201.000	0,32
21—24	699	128.200	0,55	614	126.800	0,48
25—29	457	162.300	0,28	442	163.500	0,27
30—39	605	280.600	0,22	545	285.300	0,19
40—	494	606.300	0,08	459	617.400	0,07
Ialt	2.939	1.377.400	0,21	2.712	1.394.000	0,19
1941	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1942	Bef. tal	%
—20	1.093	197.640	0,55	1.349	196.500	0,69
21—24	1.000	130.160	0,77	1.391	132.100	1,05
25—29	745	159.200	0,47	991	158.000	0,63
30—39	928	301.300	0,31	1.263	306.400	0,41
40—	733	649.800	0,11	992	663.800	0,15
Ialt	4.499	1.438.100	0,31	5.986	1.456.800	0,41
1945	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1946	Bef. tal	%
—20	1.196	184.565	0,65	1.074	182.000	0,59
21—24	1.130	130.335	0,87	1.160	127.800	0,91
25—29	789	157.439	0,50	983	159.700	0,62
30—39	945	315.383	0,30	1.178	315.900	0,37
40—49	441	263.439	0,17	600	267.900	0,22
50—59	175	201.314	0,09	225	205.500	0,11
60—	51	240.284	0,02	76	246.400	0,03
Ialt	4.727	1.492.759	0,32	5.296	1.505.200	0,35
1949	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1950	Bef. tal	%
—20	950	177.300	0,54	808	177.700	0,45
21—24	707	121.200	0,58	605	119.300	0,51
25—29	568	159.600	0,36	453	157.500	0,29
30—39	786	312.500	0,25	680	311.700	0,22
40—49	527	281.900	0,19	427	287.100	0,15
50—59	230	218.100	0,11	203	222.700	0,09
60—	106	263.800	0,04	85	268.900	0,03
Ialt	3.874	1.534.400	0,25	3.261	1.544.900	0,21
1953	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1954	Bef. tal	%
—20	812	181.700	0,45	871	184.800	0,47
21—24	605	115.400	0,52	606	115.000	0,53
25—29	392	149.300	0,26	447	147.200	0,30
30—39	494	307.800	0,16	579	307.500	0,19
40—49	408	298.700	0,14	380	301.400	0,13
50—59	193	236.500	0,08	171	240.900	0,07
60—	100	286.000	0,03	82	291.500	0,03
Ialt	3.004	1.575.400	0,19	3.136	1.588.300	0,20
1957	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1958	Bef. tal	%
—20	925	196.855	0,47	936	204.114	0,46
21—24	568	114.168	0,50	589	115.583	0,51
25—29	406	139.995	0,29	380	138.199	0,27
30—39	551	302.642	0,18	509	300.448	0,17
40—49	392	301.903	0,13	330	301.519	0,11
50—59	191	253.401	0,08	173	257.593	0,07
60—	88	311.203	0,03	80	317.608	0,03
Ialt	3.121	1.620.167	0,19	2.997	1.635.064	0,18

1935	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1936	Bef. tal	%
—20	666	194.300	0,34	645	198.000	0,33
21—24	720	130.900	0,55	724	129.600	0,56
25—29	462	157.300	0,29	518	160.100	0,32
30—39	538	272.000	0,20	569	276.400	0,21
40—	496	584.800	0,08	489	595.700	0,08
Ialt	2.882	1.339.300	0,22	2.945	1.359.800	0,22
1939	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1940	Bef. tal	%
—20	692	202.000	0,34	747	200.200	0,37
21—24	584	125.900	0,46	673	127.000	0,53
25—29	426	163.100	0,26	445	161.100	0,28
30—39	548	290.900	0,19	592	296.100	0,20
40—	435	628.000	0,07	506	639.000	0,08
Ialt	2.685	1.409.900	0,19	2.963	1.423.400	0,21
1943	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1944	Bef. tal	%
—20	1.385	193.800	0,71	1.330	191.200	0,70
21—24	1.474	134.300	1,10	1.318	134.900	0,98
25—29	1.077	156.600	0,69	842	156.100	0,54
30—39	1.448	310.500	0,47	1.162	313.300	0,37
40—49	749	253.900	0,29	588	259.100	0,23
50—59	256	194.900	0,13	227	198.000	0,11
60—	89	229.000	0,04	72	234.200	0,03
Ialt	6.478	1.473.000	0,44	5.539	1.486.800	0,37
1947	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1948	Bef. tal	%
—20	1.024	179.700	0,57	1.056	178.300	0,59
21—24	931	124.900	0,75	794	123.000	0,65
25—29	901	159.800	0,56	691	159.400	0,43
30—39	1.269	315.500	0,40	1.041	314.300	0,33
40—49	678	271.900	0,25	619	276.800	0,22
50—59	257	209.800	0,12	267	214.100	0,12
60—	100	251.300	0,04	109	257.200	0,04
Ialt	5.160	1.512.900	0,34	4.577	1.523.100	0,30
1951	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1952	Bef. tal	%
—20	848	178.300	0,48	850	179.600	0,47
21—24	672	117.300	0,57	657	115.300	0,57
25—29	516	153.200	0,34	497	149.900	0,33
30—39	775	311.800	0,25	628	310.200	0,20
40—49	527	291.700	0,18	415	295.900	0,14
50—59	284	227.200	0,13	190	232.300	0,08
60—	88	274.800	0,03	87	280.100	0,03
Ialt	3.710	1.554.300	0,24	3.324	1.533.000	0,21
1955	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1956	Bef. tal	%
—20	826	187.800	0,44	861	191.788	0,45
21—24	595	114.200	0,52	623	113.913	0,55
25—29	401	144.700	0,28	456	142.292	0,32
30—39	565	306.600	0,18	616	304.979	0,20
40—49	392	302.800	0,13	437	302.518	0,14
50—59	214	245.400	0,09	212	249.380	0,09
60—	94	298.100	0,03	117	304.824	0,04
Ialt	3.087	1.599.600	0,19	3.322	1.609.694	0,21
1959	Beg.	Bef. tal	%	Beg. 1960	Bef. tal	%
—20	1.014	214.606	0,47	1.115	227.121	0,49
21—24	614	118.440	0,52	600	121.394	0,49
25—29	371	138.099	0,27	353	139.573	0,25
30—39	473	298.726	0,16	444	295.758	0,15
40—49	378	300.065	0,13	297	299.489	0,10
50—59	212	262.887	0,08	177	268.254	0,07
60—	94	323.899	0,03	80	330.033	0,02
Ialt	3.156	1.656.722	0,19	3.066	1.681.622	0,18

Tabel 2.
Recidivister i perioden 1933—60 efter alder. Absolutte tal og hyppigheder i relation til antallet af levende kriminelle (i procent).

1933	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1934	Lev. krim.	%
—20	123	1.033	11,91	134	1.075	12,47
21—24	398	3.761	10,58	401	4.007	10,01
25—29	387	6.731	5,75	460	6.706	6,86
30—39	447	16.937	2,64	545	17.115	3,18
40—49	168	15.495	1,08	221	15.963	1,38
50—59	49	12.803	0,38	53	13.139	0,40
60—	11	9.925	0,11	11	10.342	0,11
Ialt	1.583	66.685	2,37	1.825	68.347	2,67
1937	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1938	Lev. krim.	%
—20	142	1.208	11,75	158	1.229	12,86
21—24	468	4.740	9,87	413	5.007	8,25
25—29	515	6.633	7,76	493	6.608	7,46
30—39	553	17.644	3,13	587	17.821	3,29
40—49	239	17.370	1,38	263	17.838	1,47
50—59	69	14.151	0,49	89	14.488	0,61
60—	17	11.592	0,15	14	12.009	0,12
Ialt	2.003	73.338	2,73	2.017	75.000	2,69
1941	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1942	Lev. krim.	%
—20	203	2.024	10,03	324	2.503	12,94
21—24	522	5.696	9,16	823	6.532	12,60
25—29	638	7.401	8,62	927	8.393	11,04
30—39	847	17.868	4,74	1.129	18.599	6,07
40—49	374	19.352	1,93	430	20.223	2,13
50—59	132	15.420	0,86	140	15.984	0,88
60—	17	13.397	0,13	28	13.885	0,20
Ialt	2.733	81.158	3,37	3.801	86.119	4,41
1945	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1946	Lev. krim.	%
—20	236	2.970	7,95	265	2.918	9,08
21—24	821	8.593	9,55	805	9.252	8,70
25—29	839	10.731	7,82	901	11.406	7,90
30—39	979	20.948	4,67	1.187	21.758	5,46
40—49	383	22.005	1,74	484	22.461	2,15
50—59	88	17.720	0,50	146	18.306	0,80
60—	23	15.436	0,15	44	15.969	0,28
Ialt	3.369	98.403	3,42	3.832	102.070	3,75
1949	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1950	Lev. krim.	%
—20	273	2.124	12,85	233	1.983	11,75
21—24	846	8.501	9,95	795	8.024	9,91
25—29	1.023	13.076	7,82	886	12.881	6,88
30—39	1.237	24.775	4,99	1.011	25.766	3,92
40—49	536	23.984	2,23	480	24.283	1,98
50—59	188	20.537	0,92	216	21.239	1,02
60—	46	17.489	0,26	58	18.018	0,32
Ialt	4.149	110.486	3,76	3.679	112.194	3,28
1953	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1954	Lev. krim.	%
—20	245	1.561	15,70	232	1.570	14,78
21—24	680	6.591	10,32	648	6.362	10,19
25—29	842	12.295	6,85	780	11.789	6,62
30—39	1.017	28.736	3,54	1.013	29.004	3,49
40—49	489	25.183	1,94	464	25.768	1,80
50—59	171	23.343	0,73	155	23.707	0,65
60—	41	19.610	0,21	35	20.255	0,17
Ialt	3.485	117.319	2,97	3.327	118.455	2,81
1957	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1958	Lev. krim.	%
—20	202	1.593	12,68	191	1.597	11,96
21—24	564	5.685	9,92	513	5.462	9,39
25—29	692	10.270	6,74	622	9.763	6,37
30—39	918	29.806	3,08	786	30.073	2,61
40—49	457	27.521	1,66	400	28.107	1,42
50—59	157	24.803	0,63	137	25.167	0,54
60—	39	22.189	0,18	34	22.834	0,15
Ialt	3.029	121.867	2,49	2.683	123.003	2,18

1935	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1936	Lev. krim.	%
—20	129	1.110	11,62	166	1.181	14,06
21—24	427	4.261	10,02	497	4.479	11,10
25—29	468	6.681	7,00	528	6.657	7,93
30—39	544	17.291	3,15	587	17.468	3,36
40—49	228	16.432	1,39	248	16.901	1,47
50—59	55	13.476	0,41	72	13.814	0,52
60—	12	10.759	0,11	14	11.175	0,13
Ialt	1.863	70.010	2,66	2.112	71.675	2,95
1939	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1940	Lev. krim.	%
—20	140	1.461	9,58	146	1.759	8,30
21—24	438	5.270	8,31	432	5.466	7,90
25—29	524	6.872	7,63	489	7.137	6,85
30—39	555	17.836	3,11	590	17.853	3,30
40—49	265	18.343	1,44	309	18.848	1,64
50—59	91	14.798	0,61	103	15.109	0,68
60—	12	12.471	0,10	12	12.935	0,09
Ialt	2.025	77.051	2,63	2.081	79.107	2,63
1943	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1944	Lev. krim.	%
—20	318	2.944	10,80	297	2.924	10,16
21—24	998	7.405	13,48	864	8.033	10,76
25—29	1.014	9.384	10,81	872	10.058	8,67
30—39	1.246	19.328	6,45	1.090	20.138	5,41
40—49	498	21.093	2,36	424	21.549	1,97
50—59	154	16.548	0,93	144	17.135	0,84
60—	34	14.371	0,24	29	14.903	0,19
Ialt	4.262	91.073	4,68	3.720	94.740	3,93
1947	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1948	Lev. krim.	%
—20	337	2.584	13,04	329	2.264	14,53
21—24	864	9.122	9,47	951	8.980	10,59
25—29	1.028	12.338	8,33	1.098	13.271	8,27
30—39	1.417	22.772	6,22	1.407	23.786	5,92
40—49	656	23.073	2,84	687	23.684	2,90
50—59	208	19.073	1,09	208	19.836	1,05
60—	48	16.464	0,29	56	16.957	0,33
Ialt	4.558	105.426	4,32	4.736	108.778	4,35
1951	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1952	Lev. krim.	%
—20	255	1.842	13,84	254	1.701	14,93
21—24	856	7.546	11,34	745	7.069	10,54
25—29	1.081	12.686	8,52	955	12.491	7,65
30—39	1.248	26.756	4,66	1.188	27.746	4,28
40—49	638	24.584	2,60	585	24.884	2,35
50—59	235	21.940	1,07	187	22.641	0,83
60—	52	18.549	0,28	50	19.079	0,26
Ialt	4.365	113.903	3,83	3.964	115.611	3,43
1955	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1956	Lev. krim.	%
—20	218	1.580	13,80	191	1.587	12,04
21—24	619	6.135	10,09	626	5.909	10,59
25—29	749	11.282	6,64	722	10.776	6,70
30—39	950	29.271	3,25	993	29.538	3,36
40—49	463	26.352	1,76	495	26.938	1,84
50—59	159	24.073	0,66	170	24.438	0,70
60—	40	20.900	0,19	42	21.543	0,19
Ialt	3.198	119.593	2,67	3.239	120.729	2,68
1959	Rec.	Lev. krim.	%	Rec. 1960	Lev. krim.	%
—20	204	1.638	12,45	262	1.679	15,60
21—24	498	5.687	8,76	512	5.912	8,66
25—29	578	9.132	6,33	532	8.501	6,26
30—39	744	30.004	2,48	622	29.934	2,08
40—49	344	28.605	1,20	325	29.103	1,12
50—59	118	25.500	0,46	111	25.834	0,43
60—	29	22.938	0,13	28	23.042	0,12
Ialt	2.515	123.504	2,04	2.392	124.005	1,93

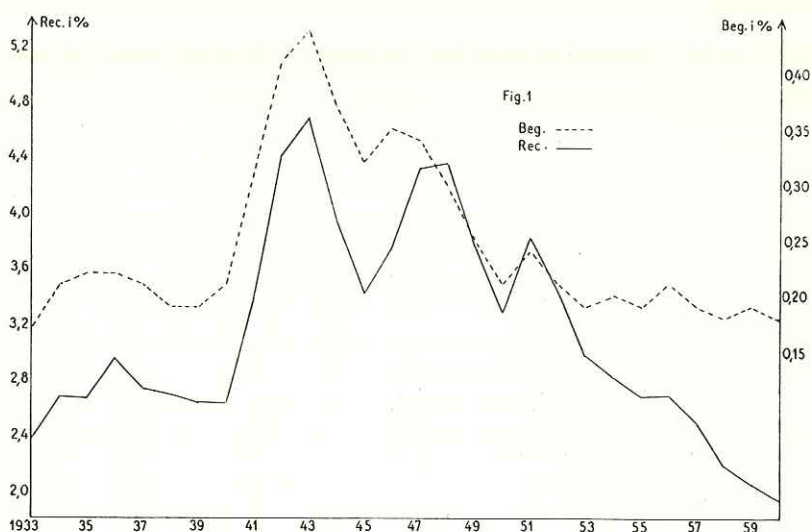

Fig. 1. Hyppigheden af begyndere og recidivister i procent af henholdsvis den voksne, mandlige befolkning og af levende kriminelle.

diverede skulle stilles i relation til et mindre antal overlevende. Reduktionen er imidlertid uden talmæssig betydning. Selv om dødeligheden i disse år har været $1\frac{1}{2}$ gange så stor for lovovertrædere som for den ustraffede del af befolkningen, hvilket er anslået højt, ville forøgelsen blive minimal, f. eks. ville en recidivprocent på 4 kun stige til 4,04. — Man kan altså ved en undersøgelse som den foreliggende se bort fra disse forhold.

IV.

I tabel 1 er anført befolkningstal og begynderantal for mænd, opdelt på aldersklasser, for årene 1933—60, og på dette grundlag er begynderhyppigheden beregnet i procent. Hyppighederne for samtlige begyndere er afbildet i figur 1. På tilsvarende måde giver tabel 2 antallet af levende straffede mænd og mandlige recidivister, aldersfordelt, og de tilsvarende hyppigheder i procent. Kurven over hyppighederne for samtlige aldersklasser under ét ses også i figur 1.

I periodens begyndelse og slutning ligger begynderhyppigheden omkring 0,2 %, mens den i krigsårene når op i niveauet omkring 0,4 %. Recidivhyppigheden ligger i trediverne på godt 3 %, men falder i slutningen af halvtredserne til omkring 2 %. I krigsårene når recidivhyppigheden op på godt $4\frac{1}{2}$ %. Chansen for recidiv har altså det meste af perioden været 10—15 gange så stor som chancen for at blive registreret første gang. Ved betragtning af

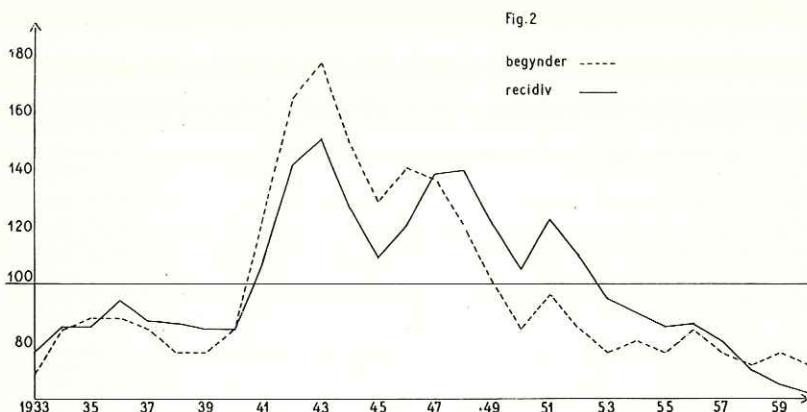

Fig. 2. Hyppigheden af begyndere og recidivister. Indextal: periodens gennemsnitlige hyppighed = 100.

fig. 1 bør man derfor være opmærksom på, at målestokken for begynderhyppigheden (afbildet til højre på tegningen) er en ganske anden end for recidivhyppigheden (til venstre).

Kriminalitetsstigningen under krigen og det efterfølgende fald gælder altså såvel begyndere som recidivister. En nærmere sammenligning af disse to grupper af lovovertrædere gennemføres nedenfor, men iøvrigt skal udviklingen, der tidligere er behandlet flere steder⁵⁾, ikke kommenteres nærmere.

Stort set forløber kurverne altså parallelt. Den væsentligste uoverensstemmelse findes i 1946—48, hvor begynderhyppigheden falder stærkt, medens recidivhyppigheden fortsat stiger og først viser en klart nedadgående tendens i 1949.

En nærmere sammenligning af de to forløb ses dog bedre af fig. 2, hvor kurverne er gjort umiddelbart sammenlignelige ved hjælp af indextal, der for såvel begyndere som recidivister er beregnet på basis af periodens gennemsnitlige hyppighed for hver af de to kategorier af lovovertrædere (gs. = 100). På denne måde måles afvigelserne fra det gennemsnitlige i samme målestok.

Fremstillet på denne måde viser forløbet for begynder- og recidivhyppigheden en næsten fuldstændig parallelitet. Bortset fra den ovenfor nævnte forskel i 1946—48, der også kan iagttages her, skal der kun noteres to ting: 1) Udsvingene fra gennemsnitsniveauet er størst for begyndere. De har navnlig vist sig mere

⁵⁾ Se f. eks. Karl O. Christiansen, *International Criminal Statistics*, NTfK 1950, s. 1 ff., og *Kriminaliteten i Danmark efter krigen*, samme bind, s. 299 ff. Endvidere af samme forfatter, *Crime in Denmark from 1937 to 1948*, *Select Papers on Penal and Penitentiary Affairs*, *Bulletin of the International Penal and Penitentiary Commission*, Vol. XV, Number 4/II, 1951, pp. 537 ff.

påvirkelige end de tidligere straffede af de forhold, der medførte den store kriminalitetsstigning i krigsårene. 2) Recidivhyppigheden faldt efter krigen er lidt forsinket i forhold til faldet i begynderhyppigheden. — Der er foretaget nærmere undersøgelser af, om dette kan bero på usikkerheden i de beregnede tal for straffede mænd i den sidste del af perioden. Dette synes ikke at være tilfældet. „Forsinkelsen“ må indtil videre anses for reel.

Man må altså konkludere, at den ustraffede del af befolkningen påvirkedes stærkere af krigsforholdene end den straffede, men at efterkrigsforholdene virkede længst på de straffede.

Alderens betydning som kriminalitets- og recidivfaktor fremgår klart af tabellerne 1 og 2. Begynderhyppigheden er i samtlige år størst i aldersklassen 21—24 år og lavest hos de ældste. — Såfremt tiltalefrafald kunne registreres på samme måde, ville maksimum indtræffe før 21-års-alderen. — I efterkrigsårene har tallene for de 21—24-årige bevæget sig ned fra $\frac{3}{4}$ % i 1947 til omkring $\frac{1}{2}$ % i de seneste år, medens de 50—59-årige viser et fald fra 0,12 % i 1947 til 0,07—0,08 % i de seneste år. De 50—59-åriges begynderhyppighed udgør altså omkring $\frac{1}{7}$ af de 21—24-åriges.

Recidivhyppigheden ligger overalt, bortset fra 3 af krigsårene, højest hos de unge under 21 år. Efter krigen har recidivhyppigheden for de yngste ligget omkring 12—15 %, medens den for de 50—59-årige er faldet fra ca. 1 % i 1947 til knap $\frac{1}{2}$ % i de seneste år. De 50—59-åriges recidivhyppighed udgør altså nu kun omkring $\frac{1}{25}$ af den yngste aldersklasser.

Recidivhyppigheden aftager altså stærkere med voksende alder end begynderhyppigheden, hvilket anderledes udtrykt vil sige, at alder er endnu mere fremtrædende som recidivfaktor end som kriminalitetsfaktor.

V.

En betragtning af udviklingen af begynder- og recidivhyppigheden inden for de enkelte aldersklasser viser i det hele ganske klare fællestræk.

For begyndernes vedkommende er resultaterne illustreret i figur 3, hvor forløbet for de unge under 21 år, de 25—29-årige og de 40-årige og ældre er indtegnet. Kurverne for 21—24-årige og 30—39-årige er udeladt for oversigtens skyld. Kurverne er baseret på indextal med gennemsnit for perioden = 100. Det ses, at udsvingene er næsten lige så store for den ældste som for de to yngre aldersklasser. De unge begyndere under 21 år afviger mest fra det gennemsnitlige forløb.

Noget lignende gælder, som det ses af figur 4, recidivhyppigheden. Udsvingene er næsten lige så store for den ældste som for de to yngre aldersklasser, også her med de yngste som de, der

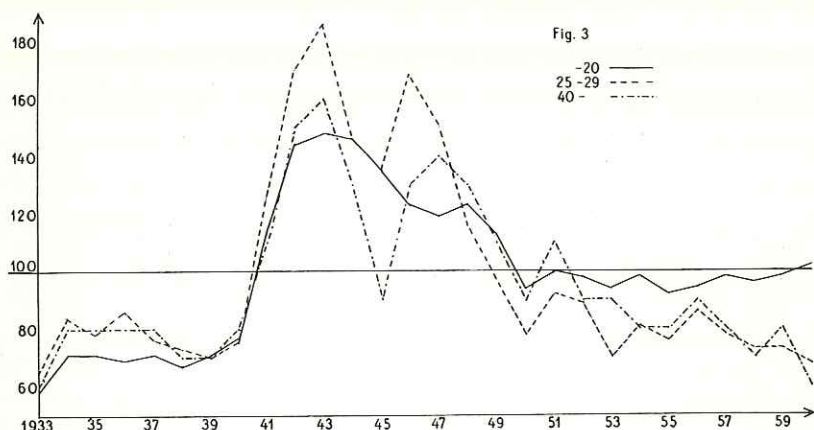

Fig. 3. Begynderhyppigheden for aldersklasserne under 21 år, 25—29 år og 40-årige og ældre. Indextal: periodens gennemsnitlige hyppighed = 100.

har det mest afvigende forløb. Iøvrigt konstateres det også ved denne opdeling, at udsvingene som helhed er mindre for recidivisterne end for begynderne.

Den yngste aldersklasses afvigende forløb, der kan ses, både hos begyndere og recidivister kan naturligvis bero på, at denne klasse af lovovertrædere er svagt repræsenteret på grund af, at tiltalefrafaldene ikke er registreret i det tabelmateriale, der danner grundlaget for nærværende analyse. Skønsmæssige vurderin-

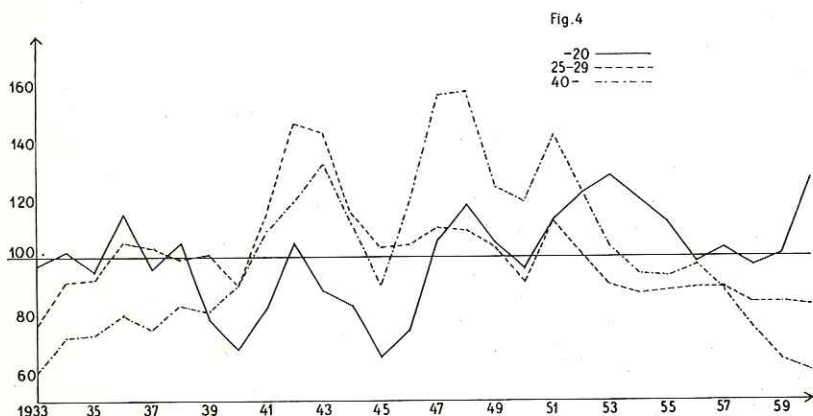

Fig. 4. Recidivhyppigheden for aldersklasserne under 21 år, 25—29 år og 40-årige og ældre. Indextal: periodens gennemsnitlige hyppighed = 100.

ger ud fra tiltalefrafaldsstatistikken støtter dog ikke en sådan formodning. Afgivelsen må antagelig tages som udtryk for en mindre udtalt afhængighed af de stærke miljøfaktorer, der gav anledning til en voldsom kriminalitetsstigning under krigen og et efterhånden lige så stærkt fald i efterkrigsårene. I de første ungdomsår synes også forhold af en anden art — i miljø eller personlighed — at spille en væsentlig rolle.

Ser man bort fra de yngste viser de fire ældste aldersklasser (hvoraf kun to for overskuelighedens skyld er vist i figuren) en noget større konsistens hos begynderne end hos recidivisterne. De ustraffede skulle altså med hensyn til kriminalitetsrisiko være en mere homogen befolkningsgruppe end de straffede. — Hvad dette eventuelt måtte indebære, skal lades usagt.

VI.

Til slut skal et enkelt punkt tages op til behandling. Under efterkrigsårenes nedadgående kriminalitet viste der sig i 1951 hos såvel begyndere som hos recidivister og i alle aldersklasser en — i og for sig uventet — stigning. I de fleste aldersklasser betegnede 1951 tillige et højdepunkt, der efterfulgtes af et fortsat fald, men hos de yngste recidivister fortsatte stigningen frem til 1953. Stigningen i 1951 skal muligvis ses i relation til en ret følelig *økonomisk stramning*, som tilsyneladende gjorde sig gældende netop i dette år.

Vi har ganske groft søgt at orientere os om svingningerne i det økonomiske liv i årene omkring 1951 ud fra nedennævnte seks primitive orienteringspunkter, hvoraf de fire *sidstnævnte* nok udtrykker de sider af økonomien, der udøvede størst direkte indflydelse i de økonomiske og sociale lag, hvorfra de kriminelle rekruteredes: 1. Diskontoen. 2. Antallet af falliterklæringer. 3. Indirekte og direkte beskatning. 4. Priser for fire vigtige grupper af forbrugsvarer. 5. Det lønregulerende pristal. 6. Timeløn for faglærte og ufaglærte arbejdere.

1. Diskontoen hævedes 2 gange i 1950, i juli fra 3,5 % til 4,5 % og i november fra 4,5 % til 5 %; den deraf følgende kreditstramning gjorde sig først for alvor gældende i 1951.

2. Af en oversigt over det årlige antal af falliterklæringer (se tabel 3) ses, at 1951 ikke udmærkede sig ved mange krak; mange fallitter er dog måske i lige så høj grad tegn på en ustabil som på en stram økonomi, der i hvert fald kun indirekte ville være følelig i de — økonomisk svage — befolkningsgrupper, det her drejer sig om.

3. Tabel 4 viser den indirekte beskatning for årene 1949—57; den viser ingen særlig kraftig stigning i 1951. Dette virker — i modsætning til det ovenfor om fallitterne anførte — svækkende

Tabel 3.
Falliterklæringer i årene 1949—57.

	Antal falliterklæringer
1949	371
1950	283
1951	270
1952	270
1953	260
1954	279
1955	301
1956	278
1957	258

Tabel 4.
De indirekte skatter i årene 1949—56 i millioner.

	Indirekte skatter
1949	1533
1950	1643
1951	1744
1952	1857
1953	2072
1954	2195
1955	2449
1956	2626

Tabel 5.
De direkte, personlige indkomstskatter i finansårene 1947/48—1959/60 i tusinder.

	Personlig skat i tusinder	Skattestigning i hele millioner
1947/48	1.471.406	182 mill.
1948/49	1.653.649	÷ 34 ”
1949/50	1.619.411	83 ”
1950/51	1.702.356	485 ”
1951/52	2.118.742	145 ”
1952/53	2.332.825	221 ”
1953/54	2.553.143	133 ”
1954/55	2.686.082	301 ”
1955/56	2.987.486	198 ”
1956/57	3.185.761	210 ”
1957/58	3.395.805	203 ”
1958/59	3.598.139	316 ”
1959/60	3.914.638	
gennemsn. årlig stigning:		204 mill.

Tabel 6.
Detailpriser for visse hovedgrupper af varer i årene 1950—55 (beregnet som gennemsnit af årets 4 kvartaler). Indextal med basisår 1914 = 100.

	Fødevarer	Klæder, fodtøj	Husleje	Brændsel
1950	288	406	299	447
1951	323	470	313	471
1952	343	424	327	563
1953	345	408	340	510
1954	354	412	352	486
1955	379	428	373	524

Tabel 7.

Det lønregulerende pristal i årene 1949—59 (beregnet som gennemsnit af januar- og juli-pristallet). Indextal med basisår 1914 = 100.

1949	309
1950	319
1951	356
1952	375
1953	377
1954	378
1955	391
1956	414
1957	429
1958	433
1959	442

Tabel 8.

Timefortjeneste for ufaglærte og faglærte i håndværk og industri i årene 1949—59.

	Faglærte	Ufaglærte
1949	3,52	2,94
1950	3,70	3,09
1951	4,06	3,49
1952	4,33	3,67
1953	4,67	4,14
1954	4,88	4,31
1955	5,09	4,49
1956	5,46	4,82
1957	5,78	5,10
1958	6,00	5,27
1959	6,49	5,68

i argumentationen her, idet der næppe er grund til at betvivle den ofte gentagne påstand om, at den indirekte beskatning „vender den tunge ende nedad“. Derimod peger tabel 5 meget klart på 1951 som året med den store stigning i de personlige indkomstskatter: med en gennemsnitlig årlig skattestigning på 204 mill. kr. i årene 1947—60 tyder en stigning i 1951 på 485 mill. kr. — mere end det dobbelte af gennemsnittet — på en alvorlig stramning af de økonomiske forhold.

4. Af tabel 6 ses, at 1951 også udmærkede sig ved kraftige pristigninger, såvel for grupperne „fødevarer“ og „brændsel“ som især for „klæder og fodtøj“.

5. Tabel 7 viser, at det lønregulerende pristal steg uregelmæssigt. I perioden 1949—59 steg det i gennemsnit 13 points årlig, fra 1950 til 1951 steg det 36 points, d. v. s. tæt ved 3 gange gennemsnittet.

6. Endelig fremgår det af tabel 8, at fra 1949 til 1959 steg time-lønnen for ufaglærte mænd gennemsnitlig 0,27 kr. årlig, mens lønstigningen 1950—51 udgjorde 0,34 kr., en stigning, der kun lå godt 1/4 over det gennemsnitlige. — I samme periode udgjorde gennemsnitsstigningen for faglærte mænds timeløn 0,30 kr.,

mens stigningen 1950—51 var på 0,36 kr., kun $1/5$ over gennemsnitsstigningen.

Lønstigningerne fulgte altså ikke med prisstigningerne. Det tyder på, at pristallet i hvert fald i 1951 ikke med fuld ret har båret sit adjektiv „lønregulerende“.

Det er klart, at de her fremdragne faktorer er indbyrdes afhængige, for nogles vedkommende endda i ganske direkte forstand, f. eks.

$$\left. \begin{array}{l} \text{priser} \\ \text{skatter} \end{array} \right\} \rightarrow \text{pristal} \rightarrow \text{arbejdsløn}$$

Afhængigheden er dog — som vi netop eksempelvis har konstateret — ikke så kraftig, at der bliver tale om helt parallelle bevægelser. Det forhold, at lønstigningerne slæber efter pristalsstigningerne, som yderligere er forsinkede i forhold til de reelle prisforhøjelser, er så afgjort mest føleligt for de økonomisk svagest stillede befolkningsgrupper, hvorfra hovedparten af de kriminelle rekrutteres.

Det kan altså betragtes som fastslået, at kriminalitetsstigningen i Danmark i 1951 faldt sammen med en forringelse af de økonomiske forhold, der særlig ramte de dårligst stillede befolkningsgrupper.

VII.

Sammenfattende skal følgende fremhæves:

Der er for perioden 1933—60 foretaget beregninger af, hvor hyppigt mænd er dømt første gang (begynderhyppigheden) og anden gang eller mere (recidivhyppigheden), idet kriminalstatistikens begyndertal er stillet i relation til befolkningstallene i de tilsvarende aldersklasser, og recidivtallene til de beregnede, ligeledes aldersfordelte tal for straffede mænd, der på det pågældende tidspunkt var i live. — I den officielle kriminalstatistik defineres disse lovovertrædere som mænd idømt højere straf end bøde.

1. Det er påvist, at chancen for at blive dømt anden gang eller mere er 10—15 gange så stor som chancen for en første dom.

2. Stigningen under krigen var størst for begynderne, noget mindre for recidivisterne. For begynderne er der tale om en forøgelse på ca. 125 %, mens den for recidivisterne „kun“ er ca. 75 %.

3. Recidivhyppigheden faldt lidt langsommere efter krigen end begynderhyppigheden. Faldet var imidlertid større, fra omkring 4,7 % til 2 %, alene fra 1948 drejer det sig om mere end en halvering.

4. Begynderhyppigheden aftager stærkt med voksende alder, i efterkrigsårene fra et maksimum (i 21—24-års-alderen) på omkring 0,5—0,6 % til knap 0,1 % i 50—59-års-alderen. Recidiv-

hyppigheden aftager ligeledes stærkt med voksende alder, i efterkrigsårene fra et maksimum hos de unge under 20 år på 12—15 % til mellem 1 og $\frac{1}{2}$ % hos de 50—60-årige.

Alderen er altså endnu mere betydningsfuld som recidivfaktor end som kriminalitetsfaktor.

5. Alderskurverne forløber mere ensartet hos begynderne end hos recidivisterne.

De yngste aldersklasser viser hos begge kategorier af kriminelle det mest afvigende forløb.

6. En ikke tidligere undersøgt stigning af kriminaliteten i 1951 falder sammen med en påviselig forringelse af de økonomiske forhold for de dårligst stillede befolkningsgrupper.

Et karakteristisk træk er efterkrigsårenes stærkt faldende recidivhyppighed. Den er også påvist på andet materiale, bl. a. sikkerhedsforvarede, arbejdsfanger og psykopatforvarede⁶⁾. Et nærmere studium af udviklingen for specielle grupper af lovovertrædere vil formentlig vise sig frugtbart. Man kan ikke forvente, at de alle er lige stærkt påvirkelige af de miljøforhold, der har været bestemmende for den generelle udvikling i den her behandlede periode.

Resultaterne indeholder en kraftig advarsel mod ukritiske sammenligninger af recidivprocenter, der stammer fra forskellige år i perioden 1933—60.

---

⁶⁾ Se f. eks. Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1954, s. 72 f.; 1956—57, s. 130; og 1958, s. 77 og 97; samt Georg K. Stürup, Forvaringsanstalten i Herstedvester. Beretning om arbejdet 1935—1951, tabel 18 og kurverne III—V.

LITTERATURLISTE VEDR. KILDEMATERIALET

1.

Statistisk Tabelværk, 3. Rk., 23. Bind, Oversigt over den kriminelle Retspleje i Kongeriget Danmark i Aarene 1866 til 1870, og de derefter følgende bind.

Fra 1891: Danmarks civile og kriminelle Retspleje i Aarene 1891—96. Statistisk Tabelværk, 5. Rk., Litra B, Nr. 2 og de følgende bind.

Fra 1933: Kriminalstatistik 1933—37. Statistiske Meddelelser, 4. Rk., 111. Bind, 3. Hæfte, og følgende hæfter.

2.

Fra 1866: Folketællingen 1870. Statistisk Tabelværk, 3. Rk., 18. Bind og de følgende bind.

Fra 1895: Statistisk Aarbog 1895, og følgende bind af årbogen.

3.

tabel 3: Statistisk Årbog 1950, tabel 221

—	—	52,	—	229
—	—	54,	—	249
—	—	56,	—	233
—	—	58,	—	227

tabel 4: — — 1950, — 271

—	—	54,	—	293
—	—	57,	—	278
—	—	58,	—	247

tabel 5: — — 1949, — 257

—	—	52,	—	265
—	—	54,	—	288
—	—	56,	—	274
—	—	58,	—	264
—	—	60,	—	263

tabel 6: Statistiske Efterretninger 1950, side 484

—	—	51,	—	494
—	—	52,	—	510
—	—	53,	—	570
—	—	54,	—	548
—	—	55,	—	564

tabel 7: Statistisk Årbog 1960, tabel 211

tabel 8: Statistisk Årbog 1950, tabel 203

—	—	52,	—	208
—	—	54,	—	225
—	—	56,	—	207
—	—	58,	—	215
—	—	60,	—	214

Karl O. Christiansen.

Lone Pål.